

جشنواره فیلم کودک از تولد تا حیا

فیلمسازی با امکانات محدود آن زمان سینمای ایران نیز دارای ارزش‌های بسیاری بود و حتی قسمت‌هایی از مجموعه مدرسه موش‌ها در جشنواره تلویزیونی پری ژون مونیخ در آلمان غربی به نمایش درآمد. همچنین کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان در همین سال اقدام به تولید «باشو، غریبه کوچک» اثر بهرام بیضایی کرد که نمایش آن تا پایان جنگ به تعویق افتاد. تعداد آثار کوتاه سینمای کودک هم در این سال قابل توجه است. علاوه بر تولیدات کانون پرورش فکری، فیلم‌های کوتاهی در دیگر ارگان‌ها از جمله مراکز نوپای سینمای جوانان و اداره کل‌های وزارت ارشاد در شهرستان‌ها تولید شد که از آن جمله می‌توان به «صیاد کوچولو» (کار گروهی) و «گریز» به کارگردانی محمدرضا سرکانیان اشاره کرد.

در میان آثار انیمیشن متعدد این سال مجموعه تلویزیونی «علی کوچولو» (کار گروهی) مهم‌ترین و پرمخاطب‌ترین اثر است. این مجموعه که با استفاده از عکاسی از قهرمانان (بازیگران) واقعی ساخته شده بود به طرح مضامینی اخلاقی و اجتماعی می‌پرداخت و با استفاده از عناصر جذابی چون ترانه کودکان تیتراژش، تبدیل به یکی از محبوب‌ترین مجموعه‌های کودک و نوجوان شد.

رخداد سال‌های اخیر جشنواره

سی و سومین جشنواره بین‌المللی فیلم‌های کودکان و نوجوانان، تحت تأثیر پاندمی کرونا و دیگر رویدادهای جنبی به صورت مجازی برگزار شد اما برگزاری آن همچنان دارای اهمیت بسیاری در سینمای کودکان و نوجوانان به شمار می‌رفت. با این حال آنچه به نظر می‌رسد این است که در سال‌های اخیر کارایی این جشنواره رو به افول رفته و کیفیت فیلم‌های حاضر کمتر شده است و این جشنواره تقریباً از سر وظیفه برگزار می‌شود، اما برگزاری آن بسیار بهتر از برگزار نشدن آن است چرا که در آشنایی با فیلم‌های کودکان تأثیرات خوبی بر جای می‌گذارد. یکی از مهم‌ترین دلایل افت تولید فیلم‌های کودک، مسائل اقتصادی است؛ سرمایه فیلم‌های کودک معمولاً برنمی‌گردد و باید منابعی آن را پشتیبانی کنند. البته دولت و بخصوص بنیاد سینمایی فارابی تلاش‌های مستمری در این زمینه انجام می‌دهد، اما این مسأله برای احیای سینمای کودک کافی نیست. آنچه مهم به نظر می‌رسد این است که برای احیای این بستر نیاز به هم‌اندیشی و گفت‌وگوهای فراوان است.

احیای جشنواره کودک

یکی از مواردی که می‌تواند بر احیای سینمای کودک و نوجوان اثر گذارد، این است که صندوق ملی حمایت از سینمای کودک و نوجوان، تولیدات در این حوزه را از نظر فنی، مضمونی، ساختاری و اقتصادی از یکدیگر متمایز کند تا همه آثار در استاندارد معین یکدیگر مقایسه شوند؛ چرا که این اقدام موجب حرفه‌ای‌تر شدن حوزه سینمای کودک می‌شود. آنچه در سال‌های گذشته رخ داده نشان می‌دهد حمایت جدی از سینمای کودک و نوجوان به عنوان یک ژانر مستقل و جدی اتفاق نمی‌افتاد که امید است این اقدام بتواند تسهیل‌گری خوبی را در این زمینه انجام دهد.

وعزاقی‌زاده

خبرنگار

سینمای کودک در جوامع آموزشی نقشی کلیدی را ایفا می‌کند، زیرا می‌تواند به شکلی جذاب و متناسب با دنیای کودکان، پیام‌های مهمی را به این رده سنی حساس برساند و در تربیت مناسب نسل‌های آینده کمک کند. برگزاری جشنواره در گذشته از اهمیت زیادی برخوردار بود و آثار بسیار جریانی در آن حاضر می‌شدند. در دوره‌های اول برگزاری جشنواره، فیلم‌های بین‌المللی بسیار خوبی در کنار فیلم‌های ایرانی حاضر بودند که این اتفاق سبب می‌شد تا سینمای کودک ایران جان گرفته و آثار درخشانی همانند «باشو غریبه کوچک» در سینمای کودک ایران تولید شوند.

برافروخته شدن مشعل جشنواره

تیرلووا (کارگردان مطرح چک) در سومین دوره جشنواره کودک که به لیست نمایش افزوده و شامل نمایش ۱۰ فیلم از این کارگردان می‌شد، از جمله طرح‌های بین‌المللی قابل اعتنا بود. بیشترین حضور بین‌المللی سینمای ایران در جشنواره‌های خارجی نیز از آن سینمای کودک است که حاصل این حضورها دریافت دو جایزه مهم از جمله جایزه بهترین فیلم آموزشی مستند چهاردهمین جشنواره مسکو شوروی به فیلم «نگاه» و جایزه بزرگ هفتمین جشنواره سه‌قره نانت فرانسه به فیلم «دنده» است. اما سال ۱۳۶۴ نقطه تلاطمی و اوج سینمای کودک و نوجوان بود و می‌توان گفت در این سال جشنواره بین‌المللی فیلم‌های کودکان و نوجوان یکبار دیگر متولد شد. در این سال فیلم عروسکی «شهر موش‌ها» ساخته محمد علی طالبی و مرضیه برومند نیز در سینمای تهران فروش بی‌سابقه ۸۱۷،۹۷۰،۲۶۶ ریال را رقم زد. این فیلم که دومین محصول بنیاد سینمایی فارابی بود، با هدف الگوسازی در تولید فیلم‌های کودک و نوجوان تولید شد و بر مبنای شخصیت‌های عروسکی ساخته شده‌ای که در یک مجموعه تلویزیونی به نام «مدرسه موش‌ها» به مدت یک سال پخش‌های ایرانی را سرگرم کرده بود، شکل گرفت. مجموعه «مدرسه موش‌ها» و فیلم «شهر موش‌ها» علاوه بر سرگرم‌کننده بودن و شناخت درست از مخاطبان کودک، در زمینه

تعداد فیلم‌های کودک و موفقیت‌های آنها به حدی رسید که کلیت سینمای ایران را تحت تأثیر خود قرار داد. پس از وضع قوانین جدید برای سینمای ایران و تأسیس بنیاد سینمایی فارابی، برای ساماندهی وضع تولید و پخش محصولات سینمای ایران، این فضا مسیری جدید را در پیش گرفت. ایران نزدیک به سه سال بود که درگیر جنگ با عراق شده بود و این حادثه مهم به مرور جای خود را در دل سینمای ایران بازمی‌کرد. به این ترتیب نخستین فیلم از سینمای کودک که در این سال نمایش داده شد، ارتباط مستقیمی با مسأله جنگ داشت. «حصار» به کارگردانی حسن محمدزاده، حکایت نوجوانی ۱۰ ساله است که در غیاب پدرش که به جبهه رفته، برای نجات مادر بیمارش تلاش می‌کند. همچنین کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان توانسته بود انیمیشن‌های موفق «درخت سیب» ساخته پرویز نادری و «چشم تنگ دنیا دار» اثر نورالدین زرین کلک را تولید کند و به این وسیله در جشنواره‌های معتبره دوره جیفونی ایتالیا چهاردهمین دوره آتی و سیزدهمین دوره جیفونی ایتالیا شرکت کند؛ اما با وجود این، تجربه فیلمسازی در شرایط بحرانی جنگ تحمیلی اتفاق تازه‌ای نبود و کانون تعاریف مشخص و روشنی از تولید در شرایط جدید نداشت و حتی اقدام به ساخت فیلمی چون همشهری توسط عباس کیارستمی کرد که به طور اساسی ارتباطی با سینمای کودک نداشت. «نگاه» ساخته ابراهیم فروزش نیز مهم‌ترین اتفاق سینمای کودک ایران در این سال است که این فیلم مراحل تولید انیمیشن عروسکی را با فضایی شاد و مفرح می‌آموزد.

تعداد فیلم‌های کودک و موفقیت‌های آنها به حدی رسید که کلیت سینمای ایران را تحت تأثیر خود قرار داد. پس از وضع قوانین جدید برای سینمای ایران و تأسیس بنیاد سینمایی فارابی، برای ساماندهی وضع تولید و پخش محصولات سینمای ایران، این فضا مسیری جدید را در پیش گرفت. ایران نزدیک به سه سال بود که درگیر جنگ با عراق شده بود و این حادثه مهم به مرور جای خود را در دل سینمای ایران بازمی‌کرد. به این ترتیب نخستین فیلم از سینمای کودک که در این سال نمایش داده شد، ارتباط مستقیمی با مسأله جنگ داشت. «حصار» به کارگردانی حسن محمدزاده، حکایت نوجوانی ۱۰ ساله است که در غیاب پدرش که به جبهه رفته، برای نجات مادر بیمارش تلاش می‌کند. همچنین کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان توانسته بود انیمیشن‌های موفق «درخت سیب» ساخته پرویز نادری و «چشم تنگ دنیا دار» اثر نورالدین زرین کلک را تولید کند و به این وسیله در جشنواره‌های معتبره دوره جیفونی ایتالیا چهاردهمین دوره آتی و سیزدهمین دوره جیفونی ایتالیا شرکت کند؛ اما با وجود این، تجربه فیلمسازی در شرایط بحرانی جنگ تحمیلی اتفاق تازه‌ای نبود و کانون تعاریف مشخص و روشنی از تولید در شرایط جدید نداشت و حتی اقدام به ساخت فیلمی چون همشهری توسط عباس کیارستمی کرد که به طور اساسی ارتباطی با سینمای کودک نداشت. «نگاه» ساخته ابراهیم فروزش نیز مهم‌ترین اتفاق سینمای کودک ایران در این سال است که این فیلم مراحل تولید انیمیشن عروسکی را با فضایی شاد و مفرح می‌آموزد.

تعداد فیلم‌های کودک و موفقیت‌های آنها به حدی رسید که کلیت سینمای ایران را تحت تأثیر خود قرار داد. پس از وضع قوانین جدید برای سینمای ایران و تأسیس بنیاد سینمایی فارابی، برای ساماندهی وضع تولید و پخش محصولات سینمای ایران، این فضا مسیری جدید را در پیش گرفت. ایران نزدیک به سه سال بود که درگیر جنگ با عراق شده بود و این حادثه مهم به مرور جای خود را در دل سینمای ایران بازمی‌کرد. به این ترتیب نخستین فیلم از سینمای کودک که در این سال نمایش داده شد، ارتباط مستقیمی با مسأله جنگ داشت. «حصار» به کارگردانی حسن محمدزاده، حکایت نوجوانی ۱۰ ساله است که در غیاب پدرش که به جبهه رفته، برای نجات مادر بیمارش تلاش می‌کند. همچنین کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان توانسته بود انیمیشن‌های موفق «درخت سیب» ساخته پرویز نادری و «چشم تنگ دنیا دار» اثر نورالدین زرین کلک را تولید کند و به این وسیله در جشنواره‌های معتبره دوره جیفونی ایتالیا چهاردهمین دوره آتی و سیزدهمین دوره جیفونی ایتالیا شرکت کند؛ اما با وجود این، تجربه فیلمسازی در شرایط بحرانی جنگ تحمیلی اتفاق تازه‌ای نبود و کانون تعاریف مشخص و روشنی از تولید در شرایط جدید نداشت و حتی اقدام به ساخت فیلمی چون همشهری توسط عباس کیارستمی کرد که به طور اساسی ارتباطی با سینمای کودک نداشت. «نگاه» ساخته ابراهیم فروزش نیز مهم‌ترین اتفاق سینمای کودک ایران در این سال است که این فیلم مراحل تولید انیمیشن عروسکی را با فضایی شاد و مفرح می‌آموزد.

نگاه ژرف امام خمینی (ره) نقطه آغازین سینمای پاک

سینمای ایران از سال‌های پیش از انقلاب فعالیت خود را آغاز کرد اما نخستین نگاه ژرف اندیشانه در قبال سینما توسط رهبر کبیر انقلاب و پیش از بازگشت ایشان به ایران در سال‌های دهه ۶۰ اثر خود را بر سینمای کودک گذاشت. امام خمینی (ره) در ۸ آبان ۱۳۵۷ و در مصاحبه‌ای با گاردین اظهار کرد: ما با سینماهایی که برنامه آنها فاسدکننده اخلاقی جوانان و مخرب فرهنگ اسلامی باشد مخالفیم؛ اما با برنامه‌هایی که تربیت‌کننده و به نفع رشد سالم اخلاقی و علمی جامعه باشد، موافق هستیم. چنین موضع‌گیری‌هایی بعدها نیز به تکرار تکرار شد و نقشه راه نظام مقدس جمهوری اسلامی ایران در ارتباط با سینما را مشخص کرد. حتی رهبر کبیر انقلاب در نطق تاریخی‌اش در روز بازگشت از سال‌های طولانی تبعید، بار دیگر به سینما اشاره کرد و گفت: ما با سینما مخالف نیستیم، با فحشا مخالفیم. این جمله اخیر، به نوعی به این مورد اشاره داشت که سینمایی که پیش از این در ایران وجود داشته، عموماً آساعه‌دهنده بی‌بند و باری و مفاسد اخلاقی بوده است و باید نوسازی و بازسازی شود.

سرآغاز فیلم کودک

در سال‌های اولیه بعد از پیروزی انقلاب با توجه به اینکه یکی از موارد مهم و موکد پرداختن به بعد فرهنگی انقلاب بود، لذا سعی شد از سینما به عنوان ابزاری آموزشی و راهبردی جهت فرهنگ‌سازی ایرانی و اسلامی استفاده شود، به همین خاطر سینمای کودک و نوجوان به واسطه جنبه‌های تربیتی و تأثیرگذاری‌اش بر تربیت نسل‌های بعدی انقلاب بیشتر مورد توجه قرار گرفت. البته سینما در حالت کلی در سال‌های اول بعد از انقلاب یعنی اواخر دهه پنجاه دوران افول را می‌گذراند اما باز سرگیری ساخت و ساز سینمایی، فیلم‌هایی هم به شکل جسته و گریخته برای کودکان و نوجوانان ساخته می‌شد که عمده سرمایه‌گذار و تهیه‌کننده اصلی این فیلم‌ها کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان بود.

کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان، یکی از نخستین سازمان‌هایی بود که فعالیت خود را در فاصله‌های کوتاه از سر گرفت و نخستین فیلم‌های سینمای کودک ایران در شرایطی نوین ساخته شدند. یکی از اولین فیلم‌هایی که کانون در همکاری با کارگردان بزرگ و موج‌نوی آن روزها یعنی داریوش مهرجویی ساخت، حیاط پشتی مدرسه عدل آفاق نام داشت. فیلمی که در سال ۱۳۵۹ ساخته شد و کل داستان در مدرسه‌ای می‌گذشت که مابه‌ازایی از جامعه بود. اما فیلم توقیف شد و در نهایت بعد از مدتی طولانی در سال ۱۳۶۷ نسخه جرح و تعدیل شده‌ای از آن به نمایش درآمد. رسول پسر ابوالقاسم به کارگردانی داریوش فرهنگ نیز از نخستین فیلم‌هایی است که اوایل دهه شصت، درباره نوجوانان در شرایط سخت کاری ساخته می‌شود. تا پایان سال ۱۳۷۱، مرکز سینمایی کانون در حدود ۲۵ عنوان فیلم تولید کرد که بیشتر آنها فیلم‌های کوتاه آموزشی بود.

کودک و باروت/ تأثیر جنگ بر سینمای کودک از نخستین فیلم‌هایی که درباره نوجوانان در شرایط سخت کاری ساخته شد، فیلمی به کارگردانی داریوش فرهنگ و با عنوان «رسول پسر قاسم» بود که خارج از همکاری با کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان کلید خورد. از ۱۳۶۱ و با توجوهی که جامعه و متأثر از آن، سینمای ایران را در گون کرد، سینمای کودک ایران به طور جدی و حقیقی شکل گرفت

